

samostojna Slovenija, dobrodošlo in koristno dejanje, za čim večjo zgodovinsko verodostojnost, proti mitologiziranju in politiziranju in prisvajanju procesa demokratizacije in osamosvajanja Slovenije.

Zdenko Čepič

Zbornik Janka Pleterskega (uredila Oto Luthar in Jurij Perovšek). Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana 2003, 666 strani, ilustrirano.

Izšel je peti v seriji zbornikov, ki so posvečeni imenu in znanstvenemu delu najpomembnejših slovenskih zgodovinarjev zadnjih let. Za tak spomenik je izdajatelj, Zgodovinski inštitut Milka Kosa na Znanstveno raziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti postavil razmeroma ozko grlo dveh kriterijev: posvečeni so članom SAZU ob visokem življenjskem jubileju, osemdesetletnici rojstva. Ker so to tradicijo začeli šele z Grafenauerjevim zbornikom leta 1996, je gotovo kdo, ki je sicer oba visoka kriterija izpolnil pred tem časom, pri tem obeleževanju izpadel. Grafenauerjevemu zborniku je z zamudo sledil Gestrinov zbornik (1999), čeprav sta bila oba velika slovenska medievista isti letnik rojstva - 1916. Izjemo predstavlja Vilfanov zbornik, posvečen pravnemu zgodovinarju Sergiju Vilfanu, ki je nenadoma umrl pri 77 letih, zbornik pa je izšel ob osemdeseti obletnici njegovega rojstva posthumno (1999). Četrty iz serije slovenskih zgodovinarjev je to čast dosegel Vasilij Melik leta 2001.

Po uredniškem konceptu je 49 avtorskih prispevkov razvrščenih v 8 različnih vsebinskih sklopov. Prvi je posvečen življenju in delu Janka Pleterskega neposredno in z dvema prispevkoma tudi najkrajši. Vida Deželak Barič je akademika Pleterskega predstavila z izčrpno, predvsem strokovno biografijo, Nataša Stergar pa jo je dopolnila z njegovo bibliografijo.

V drugi sklop sta urednika uvrstila prispevke iz južnoslovanske zgodovine do 19. stoletja in so z jubilentom povezani samo prek osebnih znanstev oziroma prijateljstev njihovih avtorjev. Začenja ga Pleterskijev kolega, profesor na Filozofski fakulteti, Ignacij Voje s prispevkom o še enem profesorju, ki sta ga oba kolega dobro poznala, namreč o Gregorju Čremošniku in njegovem delu v dubrovniškem arhivu. Darko Darovec, Dean Krmac in Eva Podovšovnik so napisali Poskus demografske analize Kopra v 16. stoletju z glavnim naslovom Koper med morjem in kontinentom. Zaključuje ga prispevek Matjaža Klemenčiča s kratkim pregledom makedonske zgodovine od naselitve do državne samostojnosti.

Upravičeno najboljšežnejši je tretji sklop, saj zajema eno od jubilentovih osrednjih raziskovalnih tem, to je slovenska, hrvaška, srbska in avstrijska zgodovina v 19. stoletju do konca 1. svetovne vojne. Uvaja ga razprava hrvaškega zgodovinarja Josipa Vrandečića o razpravi v trogirskem razsvetljskem krogu o posebnosti Dalmatincev in njihovem zgodovinskem izvoru. Sledi ji analiza hrvaškega nacio-

nalnega programa v času revolucije 1848/49 Petra Korunića. Obe sta objavljeni v originalu, to je v hrvaščini. Hrvaške zgodovine pa se dotika tudi prispevek Vinka Rajšpa (Škof Anton Mahnič in duhovniki škofije Krk v očeh dunajskih oblasti v času prve svetovne vojne), ki je po kronološkem ključu sicer postavljen na konec tega sklopa. Slovenske zgodovine v 19. stoletju se lotevajo Janez Cvirn (Razvoj društev na Štajerskem 1815-1880), Teodor Domej (Taborsko gibanje na Koroškem in šolstvo), Vasilij Melik (Slovenski državni poslanci 1873-1918), Zvonko Bergant (Razmerje med vero in narodnostjo pri Ivanu Tavčarju in Ivanu Šušteršiču), Rok Stergar (Dr. Ivan Šušteršič proti grofu Jožefu Antonu Barbu-Waxensteinu: Dvoboj, ki ga ni bilo), Olga Janša Zorn (Odnos slovenske politike do turističnih organizacij s posebnim ozirom na Kranjsko pred prvo svetovno vojno) in Andrej Vovko (Delovanje društva Südmark na slovenskem Štajerskem do leta 1914 v luči pisanja Slovenskega Branika). K slovenski zgodovini spada tudi prispevek Martina Molla, ki dopolnjuje staro Pleterskijevo delo o političnih obsodbah na Štajerskem med 1. svetovno vojno, v nemščini. Zanimiv prispevek k srbski zgodovini tega obdobja pa je predstavila Latinka Perović (Liberalni demokrat Milan Piročanac i nastojanja za modernizacijo Srbije 19. veka).

Četrty sklop razprav v zborniku se ukvarja z obdobjem med obema svetovnjima vojnama. Pregled socialne politike na Slovenskem do 2. svetovne vojne je pripravil France Kresal. Dva ugledna srbska zgodovinarja se ukvarjata z mednarodnim položajem neposredno po koncu 1. svetovne vojne: Andrej Mitrović piše o nastanku moderne Srednje Evrope s podnaslovom "Prekretna jesen 1918", Ljubinka Trgovčević o vlogi velikega srbskega geografa Jovana Cvijića na mirovni konferenci v Parizu v letih 1919-1920. Ravno tako je mednarodna tema Avgusta Lešnika o razkolu med komunisti in socialisti v Socialistični stranki Italije v letih 1919-1922. France Filipič je objavil prispevek o delovanju komunističnega teoretika in aktivista Dušana Kermavnerja do leta 1929. Z marksisti se ukvarja tudi Lilijana Trampuž, ki obravnava vlogo primorskih komunistov v Ljubljani v začetku tridesetih let 20. stoletja. Mirko Stiplovšek je podrobneje osvetlil prelomnico v avtonomistični politiki Banskega sveta Dravske banovine sredi tridesetih let. Bolj mednarodno pa sta spet obarvana prispevka Milice Kacin Wohinz (Slovensko - italijanski odnosi v razdobju 1918-1941) in Jurija Perovška (Jugoslovanska nacionalna stranka in vojna 1939-1941).

Problematiko 2. svetovne vojne, ki se ji je posvečal tudi Janko Pleterski, količinsko z nekoliko manj prispevki, vendar zelo na široko, obravnava peti vsebinski sklop zbornika. William Deakin obravnava nemške in zavezniške načrte v zvezi z izkrcanjem na Balkanu, nedavno umrli Tone Ferenc poročila Gestapa iz Celovca, Dušan Biber piše o povezavi ameriških misij pri slovenskih partizanih in načrtovanem prodoru na sever, Robert Knight pa o poročilu Petra Wilkinsona o koroških Slovencih aprila 1946.

Zadnji časovno zamejeni sklop prispevkov v zborniku je šesti, ki obravnava obdobje po 2. svetovni vojni. Jelka Melik piše o javnem tožilstvu in njegovem pomenu pri komunističnem prevzemanju oblasti v letih 1944-1953. (Ob)mejno problematiko neposredno po vojni obravnavajo kar štirje avtorji: Boris Gombač (Prizadevanja Slovencev za priključitev Kanalske doline leta 1945), Metka Gombač (Okrajni narodnoosvobodilni odbor Nabrežina 1945-1947), Nevenka Troha (Volitve v coni A Svobodnega tržaškega ozemlja) in Avgustin Malle

(Praznovanje 30-letnice koroškega plebiscita 1920-1950). Zdenko Čepič obravnava t.i. "čas prenoviteljstva", to je politiko Zveze komunistov Slovenije konec osemdesetih let 20. stoletja. Avstrijsko problematiko opisuje Ernst Hanisch s pregledom tamkajšnjega političnega katolicizma od 1. svetovne vojne do danes.

V sedmem vsebinskem sklopu zbornika so zbrane nekoliko bolj teoretsko obarvane razprave o zgodovini. Igor Grdina razglablja o tem, "Kaj pravzaprav pomeni pisati zgodovino?", Janko Prunk piše o Sloveniji kot razsvetljenski politični ideji do leta 1918. Branko Marušič piše o stikih med slovenskim in italijanskim zgodovinopisjem, Darja Mihelič o sodelovanju jugoslovanskih zgodovinarjev v zadnjih dveh desetletjih skupne države. Nemško dožemanje Slovencev skozi rasne teorije analizira graški zgodovinar Christian Promitzer. Na primeru Bosne in Hercegovine razglablja o protislovjih med etničnim in nacionalnim Vera Kržišnik Bukić. Hrvaški zgodovinar Drago Roksandić pa zaključuje vsebinski sklop z razpravo o sedanjem odnosu do zgodovine v Srbiji.

Tako kot prvi vsebinski sklop zbornika je tudi zadnji, osmi, sestavljen samo iz dveh prispevkov. Vedno aktualno, posebej pa v devetdesetih letih 20. stoletja izpostavljeno problematiko revizije zgodovine je na srbskem primeru pisanja o socializmu z nacionalističnega in antitotalitarnega stališča obdelal srbski sociolog Todor Kuljić, o tipologiji in kontekstu domobranskih spomenikov v Sloveniji pa sta se analitično razpisala Breda in Oto Luthar.

Vse razprave so objavljene v originalnem jeziku, v katerem so bile napisane. Tako se v zborniku poleg slovenskih, ki seveda daleč prevladujejo, srečamo še s hrvaškimi, srbskimi, nemškimi in angleškimi teksti. Majhno izjemo glede usklajenosti jezika in izvora predstavlja Christian Promitzer, ki poleg nemščine piše tudi v angleščini in slovenščini, tokrat je tu objavljen njegov angleški tekst. Če odmislimo jezikovno, pa je tak pisan zbir avtorjev omogočil zelo dobrodošlo vsebinsko raznolikost in pestrost glede različnih pogledov na bolj ali manj sorodne teme. To in primerna dolžina ter zaključenost posameznih besedil omogočajo hitro in kratkočasno branje sicer debele knjige. Tudi kakovost tekstov, ki v takih zbornikih, razumljivo, zelo niha, tu v povprečju ni slaba. Za tiste, ki ne spremljamo redno, kaj pričujoči avtorji objavljajo doma, so zlasti tuji teksti zanimivejši in bistveno popestrijo zbornik.

Na koncu, kljub ugodnemu vtisu o knjigi, ne morem mimo pomisleka, ki ga je ob predstavitvi takega zbornika v svojo čast izrekel pokojni Ferdo Gestrin. Slovensko zgodovinopisje, ki je po številu njegovih nosilcev in zato tudi po obdelanosti posameznih zgodovinskih tem majhno in šibko, se mogoče res preveč zgublja in troši ob nepomembnih in slabo izbranih projektih. Zato seveda ostajajo nekatere ključne teme ali skupinski pregledi (pre)dolga leta nedokončani, dostikrat pa zaradi organizacijske, finančne ali kadrovske težavnosti in kompleksnosti niti niso zastavljeni. Množica zbornikov in revijalnih objav o posameznih manjših problemih pa potreb po jasno definiranih vidikih naše in širše preteklosti ne zadovoljujejo. Je mogoče problem tudi v komunikaciji med slovenskimi zgodovinarji samimi?

Ervin Dolenc

Kratko pojasnilo

V prejšnji številki Prispcev za novejšo zgodovino (2003, št. 1) se akad. prof. dr. Janko Pleterski v kompleksnem zapisu *O soslednosti novejše zgodovine Slovencev : nekaj pripomb ob in k posvetu "Slovenci in leto 1941"* (str. 103-124) odziva na nekatere razprave, objavljene v zborniku *Slovenci in leto 1941*, ki je izšel leta 2001 kot druga številka Prispcev za novejšo zgodovino. Opozarjam, da so v zborniku objavljeni referati z znanstvenega posveta *Šestdeset let od začetka druge svetovne vojne na Slovenskem* in ne s posveta "Slovenci in leto 1941" ter da posveta ni pripravil le Inštitut za novejšo zgodovino (str. 103). Ob Zvezi zgodovinskih društev Slovenije so bili njegovi soorganizatorji še Inštitut za novejšo zgodovino, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Arhiv Republike Slovenije, Slovenski znanstveni inštitut iz Celovca ter Narodna in študijska knjižnica iz Trsta. Namen pojasnila, ki ga podajam kot predsednik Organizacijskega odbora znanstvenega posveta *Šestdeset let od začetka druge svetovne vojne na Slovenskem* je spomniti na vse organizatorje omenjenega posveta, ki je bil 11. in 12. aprila 2001 v Ljubljani, njegov pokrovitelj pa je bil tedanji predsednik Republike Slovenije g. Milan Kučan.

dr. Jurij Perovšek